

Н. Я. Лотоцька, І. В. Шептицька

**ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ СЕРЦЕ
(на матеріалі української художньої літератури
1991–2013 та 2014–2023 років)**

Статтю присвячено вивченню структурних особливостей фразеологізмів з компонентом СЕРЦЕ із застосуванням корпуснобазованого та статистичного підходів в українських художніх текстах 1991–2013 та 2014–2023 років на базі корпусного інструмента ГРАК. У процесі дослідження виявлено, що ФО з компонентом СЕРЦЕ є досить поширеними в українській прозі, тимчасом як найпродуктивнішими структурними моделями є словосполучення дієслово + іменник і просте непоширене двоскладне речення, а найпоширеніші фразеологізми простежено в підкорпусах обох періодів.

Ключові слова: *фразеологізм, фразеологічна одиниця (ФО), соматичний фразеологізм, компонент СЕРЦЕ, структурна модель, корпус текстів, статистичний аналіз.*

Lototska N., Sheptytska I. Phraseological Units with the Component HEART (as evidenced by Ukrainian fiction texts of periods: 1991–2013 and 2014–2023). *The article is devoted to the study of structural features and the research of statistical indicators of PUs with the component HEART in the corpora of Ukrainian fiction texts of 1991–2013 and 2014–2023. The relevance and importance of this work is due to the need for an in-depth analysis of PUs with the component HEART in Ukrainian fiction. The purpose of the paper is to study the structural features of PUs with the component HEART and to identify their quantitative characteristics in Ukrainian fiction texts of different historical periods (1991–2013 and 2014–2023). The following tasks were accomplished: the concept of somatic PU was studied, the importance of the component HEART in phraseology as a representative of important mental traits of the Ukrainian nation was considered, research corpora of texts were created, the structural features of the studied PUs were analyzed, and statistical indicators of PUs with the lexeme HEART in the texts of 1991–2013 and 2014–2023 were presented. The study is based on a corpus-based approach. It has been determined that PUs with the HEART component remain quite widespread in Ukrainian prose. Having analyzed the grammatical similarity of the found PUs, it is found that they are built according to two structural and grammatical types: PUs correlating with word combination and PUs organized according to sentence models. In both subcorpora, the most productive structural models are the verb + noun phrase (33.83% in 1991–2013, 32.68% in 2014–2023), as well as the simple two-member*

sentence (33.2% in the 1991–2013 period and 30.66% in 2014–2023). The most widespread PUs are the same in both periods.

Keywords: *phraseological unit, PU, somatic phraseological unit, component HEART, structural model, corpus of texts, statistical analysis.*

Вступ

Фразеологія є однією з найбільш активно досліджуваних галузей мовознавства, яка вивчає особливі мовні одиниці. Останнім часом відзначено зростання інтересу до фразеологічних одиниць (ФО) із соматичними компонентами. Як вітчизняні, так і зарубіжні лінгвісти приділяють значну увагу таким фразеологізмам, оскільки вони часто вживаються в мовленні та вирізняються контекстуальною, експресивною й стилістичною гнучкістю. Актуальність та важливість цієї роботи зумовлена необхідністю поглибленого статистичного аналізу фразеологізмів із компонентом СЕРЦЕ в українській художній літературі різних періодів.

Різні аспекти дослідження соматичної фразеології досліджували у своїх наукових працях такі вчені як Н. Скоробагатько (Скоробагатько, 2009), Н. Михальчук та С. Бігунова, (Mukhalchuk, & Bihunova, 2019), Д. Маркова (Маркова, 2017), Ф. Вакк (Wakk, 1964), О. Чаєнкова (Чаєнкова, 2020; Чаєнкова, 2021).

Зокрема, Н. Скоробагатько досліджувала соматичний код у східно-слобожанських і східностепових говірках (Скоробагатько, 2009), а О. Чаєнкова у своїх розвідках провела аналіз ФО із соматичним компонентом голова та рука (Чаєнкова, 2020; Чаєнкова, 2021).

Мета статті – дослідити структурні особливості фразеологізмів з компонентом СЕРЦЕ та виявити їхні кількісні характеристики в українських художніх текстах різних історичних періодів (1991–2013 та 2014–2023 роки).

Для досягнення поставленої мети належить виконати такі завдання: дослідити поняття соматичної ФО, розглянути важливість компонента СЕРЦЕ у фразеології як репрезентанта важливих ментальних рис української нації, створити дослідницькі корпуси текстів, проаналізувати структурні особливості досліджуваних ФО, представити статистичні показники ФО з лексемою СЕРЦЕ в текстах 1991–2013 та 2014–2023 років.

Методи дослідження

Основними методами наукової розвідки слугують метод теоретичного аналізу (для опрацювання наукових джерел), описовий метод (для огляду наукових робіт за темою та узагальнення отриманих даних), метод фразеологічної ідентифікації (з метою виділення фразеологізмів серед інших словосполучень), структурний (для проведення аналізу будови ФО), статистичні методи (полягають в оцінці абсолютних та відносних величин – абсолютного числа фразеологізмів у художніх текстах та відносної частоти їх вживання), а також зіставний метод (використовується для виявлення подібностей і відмінностей у частоті вживання ФО у художніх текстах двох часових періодів).

У дослідженні використано корпуснобазований підхід (Tognini-Bonelli, 2001), який уможливує автоматизоване виявлення фразеологізмів за допомогою CQL-запитів на основі Генерального регіонально анотованого корпусу української мови (ГРАК) (Шведова, 2017–2024). З цією метою створено підкорпуси української художньої літератури для двох досліджуваних періодів: 1991–2013 та 2014–2023 роки.

Виклад основного матеріалу

За останні десятиліття мовознавство перейшло від домінування порівняльно-історичного та структурного підходів до антропоцентричного. Тепер головна увага зосереджена на людині, її свідомості, емоціях і когнітивній діяльності. Таке “олюднення” є важливою частиною сучасної лінгвістики та науки в цілому, оскільки антропоцентризм став панівним науковим напрямом наприкінці ХХ і на початку ХХІ ст.

Одним із проявів антропоморфізму в мові є експлікація явищ і рис, характерних для людини. Очевидним фактом є те, що людина пізнає навколишній світ за допомогою свого тіла (очей, вух, пальців тощо) і здійснює різні дії за допомогою рук, кистей, стоп, ніг, голови тощо. Коли людина зустрічається з чимось новим або відчуває новий ментальний стан, вона насамперед порівнює його зі звичною роботою своїх органів або частин тіла. Таким чином, формуються соматизми або соматичні конструкти (Mukhalchuk, & Bihunova, 2019:5).

Соматичну лексику (від грец. *soma* – тіло) лінгвісти почали детальніше досліджувати лише наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Її тісний зв'язок із навколишнім світом пояснюється функціональними

особливостями частин тіла. Унікальність людини в мовному аспекті полягає не лише в інтелектуальних і духовних якостях, але й у специфічній будові та функціях тіла, які взаємопов'язані з цими якостями.

Термін “соматичний” вперше з'явився в лінгвістиці завдяки дослідженням Ф. Вакка, який аналізував ідіоми естонської мови, що містили назви частин тіла людини (Wakk, 1964). Пізніше такі ідіоми стали називати соматичними.

Соматична лексика є невичерпним джерелом вторинної номінації в фразеологічних системах багатьох мов світу. За дослідженнями, соматична фразеологія становить приблизно 30% від усього фразеологічного фонду будь-якої мови.

Соматичні фразеологізми мають багато аналогів у різних мовах, що зумовлено не лише запозиченнями, а й загальними закономірностями їх утворення. Це підкреслює універсальність соматичних лексем та їхню семантичну й функціональну динаміку в складі фразеологічних конструкцій. Більшість таких фразеологізмів є метафорами або метоніміями, заснованими на спостереженнях за людською чи тваринною поведінкою.

Згідно з результатами проведеного аналізу, на сучасному етапі в мовленні українців налічується близько 50 компонентів, що позначають частини людського тіла. В українській мові функціонують такі соматичні компоненти: *голова, вухо, рука, нога, горло, ребро, серце, обличчя, ніс, очі, рот, п'яти, плече, рот, груди, губи, жили, зуб, волосся, кістки, хребет, тіло, шия, мозок, спина, сльози, коліно, тім'я, кишки, кров, слина, палець, язик, печінка, пуп, живіт, бік, потилиця, горб, горло, душа, нерв, кулак* тощо. Інколи прослідковано вживання застарілих слів: *перст, вуста, чоло*.

В анатомічній картині світу українського етносу ключову роль відіграють протиставлення духовного і тілесного. Духовне пов'язують із головою, мозком, серцем, душею, а тілесне – з тілом, плоттю, кістками, шкірою, хребтом, ребрами, жилами, ногами та руками (Кевлюк, 2012: 77).

З найдавніших часів серце вважається ключовим людським органом, символом фізичної сили та джерелом почуттів і емоцій. Ще давньогрецький мислитель Платон підкреслював, що це орган, який першим починає функціонувати в людському тілі і останнім припиняє свою діяльність.

Для слов'ян концепти ДУША та СЕРЦЕ є сконцентрованим вираженням емоційно-духовної сфери, які становлять унікальні культурні поняття та постійно знаходять відображення у повсякденному мовленні. У межах української мовної картини світу серце виконує ключову роль як джерело емоцій (Скоробагатько, 2009:11). Цей компонент визначає буття, формує уявлення про життєвий шлях, репрезентує кордоцентричний світогляд і віддзеркалює внутрішній світ людини. У народному уявленні українців серце символізує життєву силу і сприймається як своєрідний барометр, що відображає переживання і зміни в душі.

З метою дослідження частоти вживання фразеологізмів обрано художній дискурс. Це обумовлено тим, що традиційно художній стиль відображає різні аспекти мови: не лише книжну, але й розмовну. Аналіз художнього дискурсу дозволяє охопити різні функціонально-стилістичні групи фразеологізмів: розмовні, просторічні, фольклорні, книжні.

Крім того, особливістю статистичного дослідження стало виділення двох історичних періодів: 1991–2013 та 2014–2023. Такий підхід дає змогу порівняти зміни частоти вживання у часі.

З метою проведення статистичного дослідження було використано колекцію художніх текстів у корпусі української мови ГРАК. Для аналізу було створено два підкорпуси з додатковими параметрами `doc.country = "UA"`, `doc.original = "UK"`, `doc.style = "FIC"`. Подаємо характеристику створених підкорпусів у вигляді таблиці (Табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика створених підкорпусів

Підкорпус	Кількість токенів	% від усього корпусу
ukr_fic_1991-2013	55,738,510	3.129
ukr_fic_2014-2023	25,268,285	1.418

Під час дослідження було проаналізовано більше 250 ФО з компонентом СЕРЦЕ, а також їхні трансформовані варіанти, що активно побутують у мовленні. Увесь лінгвістичний матеріал, отриманий за допомогою SQL-запитів, був відсортований вручну через випадки нерозрізної омонімії.

Проаналізувавши граматичну подібність знайдених ФО помітно, що вони побудовані за двома структурно-граматичними типами: 1) ФО, що співвідносяться зі словосполученнями; 2) ФО, організовані за моделями речення. Отже, виділяємо структурні моделі всіх знайдених ФО у створених дослідницьких корпусах:

1. Дієслово + іменник:

– дієслово + іменник без прийменника:

1) дієслово + “серце”: *сколихнути серце, ятрити (роз’ятрювати, розтроджувати, тродити) серце, віддавати (віддати) серце, краяти (різати, розкраяти, розрізати) серце, умлівати серцем, приймати (прийняти) серцем, потурати серцю (серцеві);*

2) “серце” + дієслово: *серце їсти, серцем прирости, серцем линути;*

– дієслово + іменник з прийменником:

1) дієслово + прийменник + “серце”: *вхопити за серце, відривати (відірвати) від серця, припасти (припадати) до серця, носити в (у, на) серці, лежати (лягти) на серці;*

Ця модель може бути ускладнена іншими частинами мови:

1) іменник + дієслово + прийменник + “серце”: *каменем лягти на серце, ножем (серпом) різонуть по серцю;*

2) іменник + прийменник + “серце” + дієслово: *ножем по серцю полоснути;*

3) дієслово + іменник + сполучник + “серце”: *віддати руку і серце;*

4) дієслово + “серце” + іменник: *обливати (облити) серце кров’ю;*

5) дієслово + іменник + прийменник + “серце”: *встромити ніж у серце, покласти руку на серце, мати Бога в серці, підбирати (підібрати, добирати, добрати) ключ до серця, здійсмати (здійняти, зняти, знімати) камінь (тягар) з (із, зі) серця;*

6) дієслово + прийменник + іменник + “серце”: *іти із глибини серця;*

7) дієслово + іменник + “серце”: *давати (дати) волю серцю;*

8) дієслово + прислівник + прийменник + “серце”: *брати (приймати, прийняти, взяти) близько до серця;*

9) дієслово + “серце” + прийменник + іменник: *мати серце з перцем;*

10) дієслово + прийменник + “серце” + іменник: *скидати (скинути) з серця тягар (камінь).*

2. Прикметник + іменник:

1) прикметник + “серце”: *добре серце, щире серце, золоте серце, відкрите серце, гарячий серцем;*

2) прийменник + прикметник + “серце”: *з (із, зі) доброго серця, від (од) щирого серця, з (із, зі) важким (нелегким) серцем, з легким серцем.*

3. Займенник + іменник:

1) займенник + “серце”: *усім (всім) серцем;*

2) прийменник + займенник + “серце”: *у саме серце, від (з) усього (всього) серця.*

4. Іменник + прикметник + іменник:

1) іменник + прикметник + прийменник + “серце”: *ніж гострий у серце.*

5. Прислівник + іменник:

1) прислівник + прийменник + “серце”: *мулько на серці, гірко на серці, легко (любо) на серці, порожньо в (у, на) серці.*

6. Іменник + іменник:

1) іменник + “серце”: *дама серця, лицар серця;*

2) прийменник + іменник + “серце”: *на дні серця, за покликом серця,*

3) *у (в) глибині (глибинах) серця, з (зо, зі, із) дна серця, до глибини серця;*

4) іменник + прийменник + “серце”: *камінь на серці;*

5) іменник + сполучник + “серце”: *душею і серцем;*

6) “серце” + частка + прийменник + іменник: *серце не на місці.*

Фразеологізми другого виду за структурою відповідають:

1. Простому непоширеному двоскладному реченню:

1) “серце” + дієслово: *серце болить (заболіло, зболіло, наболіло), серце співає, серце бере (взяло), серце тенькає (тенькнуло), серце стигне (охололо, прохоліло), серце ниє (мліє, тліє, занило, обімліло, зомліло);*

2) дієслово + “серце”: *кривавиться серце, тьохкає серце, тисне серце, заворушилося серце, кипить (закипає, скипає, обкипає) серце.*

2. Простому поширеному двоскладному реченню:

1) “серце” + дієслово + іменник: *серце обкипає (закипає, обливається, сходить) кров’ю;*

2) “серце” + дієслово + прислівник: *серце розривається на двоє (навпіл);*

3) іменник + дієслово + прийменник + “серце”: *тягар упав (ліг) на серце*;

4) “серце” + дієслово + прийменник + іменник: *серце опинилося в н'ятах, серце вискакує з грудей*;

5) іменник + дієслово + прийменник + “серце”: *коти шкребуть на серці*;

6) прийменник + “серце” + іменник + дієслово: *на серці миші шкребуть*.

3. Простому односкладному реченню:

1) дієслово + прийменник + “серце”: *шкребе (шкрябає, зашкребло, зашкрябало) на серці, тенькає (тенькнуло) в серці, відлягло (відійшло) від (на) серця (серці)*;

2) прийменник + “серце” + дієслово: *у (в, на) серці похололо (похолонуло)*.

Проведемо кількісні підрахунки усіх структурних моделей у обох корпусах, щоб порівняти дані.

Отже, у періоді 1991–2013 років виокремлюємо ФО, що співвідносяться зі словосполученнями із такими структурами: дієслово + іменник – 33,83% (1248 одиниць), прикметник + іменник – 14,15% (522 одиниці), займенник + іменник – 5,67% (209 одиниць), іменник + прикметник + іменник – 1,25% (46 одиниць), прислівник + іменник – 0,68% (25 одиниць), іменник + іменник – 5,26% (194 одиниці). Також знайдено ФО, організовані за моделями речення, які відповідають: простому непоширеному двоскладному реченню – 33,2% (1225 одиниць), простому поширеному двоскладному реченню – 2,75% (101 одиниця), простому односкладному реченню – 3,23% (119 одиниць).

Виокремимо найчастотніші в цьому періоді ФО. Результати подаємо у вигляді таблиці (Табл. 2).

У другому періоді (2014–2023 роки) виявлено ФО, що співвідносяться зі словосполученнями із такими структурами: дієслово + іменник – 32,68% (583 одиниці), прикметник + іменник – 13,73% (245 одиниць), займенник + іменник – 6,78% (121 одиниця), іменник + прикметник + іменник – 0,67% (12 одиниць), прислівник + іменник – 0,62% (11 одиниць), іменник + іменник – 6,84% (122 одиниці). Також виокремлено ФО, організовані за моделями речення, які відповідають: простому непоширеному двоскладному

реченню – 30,66% (547 одиниць), простому поширеному двоскладному реченню – 4,04% (72 одиниці), простому односкладному реченню – 3,98% (71 одиниця).

Таблиця 2

**Абсолютна та відносна частота вживання поширених ФО
з компонентом СЕРЦЕ в художньому дискурсі 1991–2013 років**

Фразеологізм	Структура	Абсолютна частота	Відносна частота (на мільйон)
серце стискається (стискується)	просте непоширене двоскладне речення (“серце” + дієслово)	327	5.87
серце болить (заболіло, зболіло, наболіло)	просте непоширене двоскладне речення (“серце” + дієслово)	136	2.43
щемить (защеміло) серце	просте непоширене двоскладне речення (дієслово + “серце”)	129	2.31
добре серце	словосполучення прикметник + іменник (прикметник + “серце”)	125	2.24
у саме серце	словосполучення займенник + іменник (прийменник + займенник + “серце”)	114	2.05
серце розривається (рветься)	просте непоширене двоскладне речення (“серце” + дієслово)	105	1.88
відлягло (відійшло) від (на) серця (серці)	просте односкладне речення (дієслово + прийменник + “серце”)	104	1.87
від (од) щирого серця	словосполучення прикметник + іменник (прийменник + прикметник + “серце”)	93	1.67
серцем чути (відчувати, відчуті)	словосполучення дієслово + іменник (“серце” + дієслово)	93	1.67
стискати (стиснути) серце	словосполучення дієслово + іменник (дієслово + “серце”)	92	1.65

Формуємо таблицю найчастотніших ФО для другого підкорпусу.

Таблиця 3

Абсолютна та відносна частота вживання поширених ФО з компонентом СЕРЦЕ в художньому дискурсі 2014–2023 років

Фразеологізм	Структура	Абсолютна частота	Відносна частота (на мільйон)
серце стискається (стискується)	просте непоширене двоскладне речення (“серце” + дієслово)	129	5.1
серцем чути (відчувати, відчути)	словосполучення дієслово + іменник (“серце” + дієслово)	86	3.4
серце болить (заболіло, зболіло, наболіло)	просте непоширене двоскладне речення (“серце” + дієслово)	78	3.09
щемить (защеміло) серце	просте непоширене двоскладне речення (дієслово + “серце”)	65	2.58
відлягло (відійшло) від (на) серця (серці)	просте односкладне речення (дієслово + прийменник + “серце”)	62	2.45
добре серце	словосполучення прикметник + іменник (прикметник + “серце”)	60	2.38
від (од) щирого серця	словосполучення прикметник + іменник (прийменник + прикметник + “серце”)	59	2.33
усім (всім) серцем	словосполучення займенник + іменник (займенник + “серце”)	57	2.26
краяти (різати, розкряти, розрізати) серце	словосполучення дієслово + іменник (дієслово + “серце”)	52	2.06
стискати (стиснути) серце	словосполучення дієслово + іменник (дієслово + “серце”)	51	2.02

Висновки

З аналізу отриманих статистичних даних випливає, що в українській мові досить поширені стійкі вислови з компонентом СЕРЦЕ. Зафіксовано 3689 таких ФО у період 1991–2013 років, а також 1784 одиниць в 2014–2023 роках. Зважаючи на тривалість обох періодів, це не може слугувати доказом зменшення частоти вживання цих ФО в українській прозі.

В обох підкорпусах найбільш продуктивними структурними моделями є словосполучення дієслово + іменник (33,83% у 1991–2013 роках, 32,68% упродовж 2014–2023 років), а також просте непоширене двоскладне речення (33,2% у відтинку 1991–2013 років та 30,66% у період 2014–2023 років).

Застосування використаного в праці підходу для аналізу фразеологізмів з компонентом СЕРЦЕ буде актуальним і в окремих жанрах української літератури, і в межах інших проміжків часу. У майбутньому запропоновану методику слід застосувати для вивчення ФО з іншими соматичними компонентами у різних історичних періодах.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Кевлюк, І. В.** (2012). Структурно-семантична та етнокультурологічна характеристика соматизмів (на прикладі фразем із компонентом око). *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 8, 75–83. Узято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2012_8_11.
2. **Маркова, Д. С.** (2017). Компонент серце у фразеологізмах на позначення почуттів людини (на матеріалі української, польської, англійської та німецької мов). *Магістеріум. Мовознавчі студії*, 66, 60–64. Узято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_mov_2017_66_14.
3. **Скоробагатько, Н. О.** (2009). Концептуалізація фразеологічного соматичного коду в східнослов'янських і східноєвропейських говірках (автореф. дис. ... канд. філол. наук). Луганськ: Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.
4. **Ужченко, В. Д., & Ужченко, Д. В.** (2007). Фразеологія сучасної української мови. Київ: Знання.
5. **Шведова, М., & Вальденфельс, Р. фон, Яригін, С., Рисін, А., Старко, В., Ніколаєнко, Т. та ін.** Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК), Київ, Львів, Єна, 2017–2024. iacorpus.org.
6. **Mykhalchuk, N., & Bihunova, S.** (2019). The verbalization of the concept of “fear” in English and Ukrainian phraseological units. *Cognitive Studies/Études Cognitives*, 19, 1–11. <https://doi.org/10.11649/cs.2043>. Узято з <https://www.researchgate.net/publication/338592981>.
7. **Tognini-Bonelli, E.** (2001) *Corpus Linguistics at Work. Studies in Corpus*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 244.
8. **Tomenchuk, M.** (2022). Corpus Study of Somatic Phraseological Units. *Науковий вісник. Міжнародного гуманітарного університету*, 58, 174–178. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.40>. Узято з <http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v58/40.pdf>.
9. **Wakk, F.** (1964). On somatic phraseology in the modern Estonian language. *Extended abstract of candidate's thesis*. Tartu.

REFERENCES

1. **Kevliuk, I. V.** (2012). Strukturno-semantychna ta etnokulturolohichna kharakterystyka somatyzmiv (na prykladi frazem iz komponentom oko) [Structural-semantic and ethnocultural characteristics of somatisms (on the example of phrases with the eye component)]. *Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu – Philological studies. Scientific Journal of Kryvyi Rih State Pedagogical University*, 8, 75–83. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2012_8_11 [in Ukrainian].
2. **Markova, D. S.** (2017). Komponent sertse u frazeolohizmakh na poznachennia pochuttiv liudyny (na materialy ukrainskoi, polskoi, anhliiskoi ta nimetskoi mov) [Component heart in phraseologisms denoting human feelings (based on the material of Ukrainian, Polish, English and German)]. *Mahisterium. Movoznavchi studii – Magisterium. Linguistic studies*, 66, 60–64. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_mov_2017_66_14 [in Ukrainian].
3. **Skorobahatko, N. O.** (2009). Kontseptualizatsiia frazeolohichnoho somatychnoho kodu v skhidnoslobozhanskykh i skhidnostepovykh hovirkakh [Conceptualization of the phraseological somatic code in the Eastern Slobozhansk and Eastern Steppe dialects]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Luhansk: Luhan. nats. un-t im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
4. **Uzhchenko, V. D., & Uzhchenko, D. V.** (2007). *Frazeolohiia suchasnoi ukrainskoi movy [Phraseology of the Modern Ukrainian Language]*. Kyiv: Znan-nia [in Ukrainian].
5. **Shvedova, M., & Valdenfels, R.** Fon, Yaryhin, S., Rysin, A., Starko, V., Nikolaienko, T. ta in. *Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy (HRAK) [General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian (GRAK)] (2017–2023)*. Kyiv, Lviv, Yena. uacorporus.org. [in Ukrainian]
6. **Mykhalchuk, N., & Bihunova, S.** (2019). The verbalization of the concept of “fear” in English and Ukrainian phraseological units. *Cognitive Studies/ Etudes Cognitives*, 19, 1–11. <https://doi.org/10.11649/cs.2043>. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/338592981> [in English].
7. **Tognini- Bonelli, E.** (2001) *Corpus Linguistics at Work. Studies in Corpus*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 244 [in English].
8. **Tomenchuk, M.** (2022). Corpus Study of Somatic Phraseological Units. *Naukovyi visnyk. Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia «Filolohiia» – Scientific Journal. International Humanitarian University. Series “Philology”*, 58. 174–178. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.40>. Retrieved from <http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v58/40.pdf> [in English].
9. **Wakk, F.** (1964). On somatic phraseology in the modern Estonian language. *Extended abstract of candidate's thesis*. Tartu [in English].

Лотоцька Наталія Ярославівна – доктор філософії з філології, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій, Національний університет «Львівська політехніка»; вул. С. Бандери, 12, Львів, 79000, Україна.

E-mail: nataliia.y.lototska@lpnu.ua
 orcid.org/0000-0001-6692-196X

Nataliia Lototska – PhD in Philology, Associate Professor of Applied Linguistics Department, Lviv Polytechnic National University; 12 Bandera Str., Lviv, 79000, Ukraine.

Шептицька Ірина Володимирівна – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти другого року навчання, Інститут комп’ютерних наук та інформаційних технологій, Національний університет «Львівська політехніка»; вул. С. Бандери, 12, Львів, 79000, Україна.

E-mail: irenasheptytska@gmail.com

Iryna Sheptytska – a student of the second (Master’s) level of higher education of the second year of study, Institute of Computer Science and Information Technologies, Lviv Polytechnic National University; 12 Bandera Str., Lviv, 79000, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 30 вересня 2024 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Лотоцька Н. Я., Шептицька І. В. Фразеологізми з компонентом *серце* (на матеріалі української художньої літератури 1991–2013 та 2014–2023 років). *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2024. Вип. 61. С. 40–52. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.61.04>

АРА: Лотоцька, Н. Я., Шептицька, І. В. (2024). Фразеологізми з компонентом *серце* (на матеріалі української художньої літератури 1991–2013 та 2014–2023 років). *Лінгвістичні дослідження*, 61, 40–52. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.61.04>